

non valet bonum animæ¹. Attamen advertendum est, ab omni peccato excusari *milites* qui interesse tenentur ad *invigilandum*; *famulos*, qui dominorum; *filios*, qui parentum; *uxores*, quæ virorum indignationem paterentur gravem, si theatris adesse renuerent. Justa enim extante causa, periculosa actio poni potest, salutaribus præsidii peccandi periculum avertendo.

46. Hic venit graviter reprehendendus abusus ille maledictus, fructus sacrilegus nostræ præsertim ætatis, videlicet Religiosorum habitu, ac vestibus Sacerdotalibus ignominiose utendi in ludis ac scenicis spectaculis (quod quidem gravissime olim puniebatur *L. Authent. de SS. epis.* § ult.); itemque in theatris ubi reverentia nulla, petulans licentia imperat, Sacra fingendi, Ecclesiæ hymnos decantandi, personas maxime reverendas ridendi, etc., quod quidem esse non potest sine portentoso fidelium scandalo, atque immani sacrorum contemptu.

47. Q. 7. An liceat choreas ducere?

R. Chorea secundum se et ex natura sua, uti observat Salesius², si nempe fiant neque fine malo, neque cum periculo seipsum vel alios ad libidinem excitandi, neque cum aliqua mala circumstantia conjungantur, non sunt malæ, nec actus libidinis; sed potius lætitiae. Hinc legitur, David quoque regem saltasse *viribus totis*³. Unde S. Antoninus docet, choreas per se non esse prohibitas, modo fiant a sacerdotalibus cum personis honestis, et honesto modo. Verum in praxi sunt attente dissuadendæ; quia, ut plurimum, fieri solent inter juvenes diversi sexus, intercedente etiam colloquio familiaris, blanda manuum attricatione, musici concentus suavitate, ceterisque, quæ facilime concupiscentiæ motus solent excitare, præsertim in adolescentibus, ut luctuosa docet experientia. Huc facit illud Ecclesiastici: *Cum saltatrice ne assiduis sis, nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius*⁴. Et S. Ephrem: *Ubi citharæ et chori, ibi mulierum per-*

¹ V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, nn. 427 et seq. — S. François de Sales, *Introduction à la vie dévote*, p. III, c. xxxiii.

² *Introduction à la vie dévote*, c. xxxii, part. II.

³ II Reg. vi. Alicubi panicum et alia grana (jam feriali die præparata) nocte solent pedibus excuti in festis choreas ducendo: quod quidem, quamvis detur, quod non sit contra sanctificationem festorum, attamen sine periculo animæ non est, uti testantur. Parochus in his aliisque similibus prudenter se gerat, ne volens malo occurrere, illud adaugeat intempestivo zelo; nam quidquid agat, non intermittentur: ideo potius invehat indirecte in choreas; et directe in peccata quæ committi solent in illas agendo. Ita Gury et Gousset.

⁴ Cap. ix. « *Præter luxuriam, ait Staph., § 317, etiam alia peccata quasi*

ditio, ibi Angelorum tristitia et festum diaboli¹. Et D. Ambrosius: *Quid verecundiae ibi potest esse, ubi saltatur, strepitur, concrepatur*²? Vel ipse Petrarca vocat (*Dialogo 34*) *choream veneris præludium, libidinum stimulum, laxamentum licentiaz, ubi liberæ manus, liberi oculi, liberæ voces*. Hinc jure, Benedictus XIV concludit, quod etsi choreæ in se videantur licitæ; vix tamen in actu (quomodo fiant nunc) permitti possunt³.

Merito ergo Tridentinum Clericis gravissime prohibuit, ne ullo unquam tempore choreis interesse præsumant. Et laicis saltem suadendum, ne iis intersint diebus festis, præsertim horis divino cultui destinatis⁴.

« Qui chorearum patroni (ad rem Staph., § 317) ad S. Franciscum Salesium provocant, meminerint, quid Sanctus præsul de iisdem doceat. In primis tum solummodo choreas admittit, ubi prudentia et pia discretio suadeat, ut votis aliorum concedamus; tum vero monet, ut id raro tantum, honesta semper ratione et cum viva Dei præsentis vel novissimorum memoria fiat. Denique generatim observat, choreas quascumque *fungis* non absimiles esse, qui utcumque scite cocti plus noceant quam pro sint, præsertim nisi parce admodum et in stomachum sat validum transmittantur. »

Art. II. — De luxuriæ filiabus et remediis.

48. Q. 1. Quænam sunt luxuriæ filiæ?

R. Luxuriæ filias D. Thomas octo enumerat, quarum quatuor sunt ex parte intellectus, quatuor ex parte voluntatis.

Ex parte intellectus sunt: 1. *cæcitas mentis*, qua luxuriosus non advertit ad sui operis foeditatem, dicente Daniele

turnatim ex hac arena procedunt, nimirum luxus quoad vestitum et indecentem ornatum corporis, vesana zelotypia quæ non raro in mutuas offensiones et cruentas rixas prorumpit, gula et ebrietas, destructio sanitatis, bonorum profusio, domestica furtæ, profanatio dierum sacrorum, innumera scandala, etc. Unde aliquis ex SS. Patribus saltationem recte definit esse *circulum, cuius centrum diabolus est*. »

¹ S. Hier., *de Scriptura Eccles.*

² De Virg., l. III. — ³ Notificationibus xxxvii et lxxvi.

⁴ Sess. xxiv, c. xii de R. Sed quod Clericos, vid. *De Oblig.*, diss. I, c. II, a. I, § 2. — V. Goutier, *Trattato contro i balli e le canzoni oscene*. — Torricelli, *Documenti per le giovani*. Lugano. — Præ ceteris V. Gaume, *Catéchisme de persévérance*, p. II, leg. xxx: ubi pulchrum exemplum, ac plurimæ auctoritates.

Propheta : *Species decepit te, et concupiscentia subvertit cor tuum*¹. Patet exemplo Bezæ²; 2. *præcipitatio*, quæ secum importat consilii subtractionem. Revera nullum habet consilium qui sua mala concupiscentia tenetur; 3. *inconsideratio* ad judicia Dei et poenas in luxuriosos constitutas; 4. *inconstantia*, nam luxuriosus nimis facile a bono proposito declinat.

Ex parte autem voluntatis sunt : 1. *amor inordinatus delectationis sensualis*, quo ita voluptates carnales diligit impudicus, ut ultimum finem in iis constitutus; 2. *affectus sæculi præsentis*, in quantum luxuriosus vellet perpetuo voluptatibus suis hac in vita perfrui; 3. *horror, et desperatio sæculi futuri*; quia dum curat tam anxie delectationes carnis, delicias spirituales fastidit : ideo animo horret sæculum futurum, ubi desperat se voluptates carnales habiturum; 4. *odium Dei*, in quantum nempe Deus luxurioso spurcitas suas gravissime vetat. Hinc versus :

*Cæcutiens, præceps, inconsideratus et instans;
Corpus, tempus amat; refugitque futura, Deumque.*

49. Q. 2. Quænam sunt luxuriæ remedia?

R. Luxuriæ remedia alia sunt negativa, alia positiva :

Remedia negativa luxuriæ sunt : — 1. fuga otii; *multam enim malitiam docuit otiositas*³; — 2. abstinentia a lectione librorum, qui agunt de rebus amatoriis, uti sunt pestiferi illi (vulgo *romans*), qui toti sunt in profanis describendis amoriibus. Quam fatale incendium, in teneris præsertim adolescentium animis, excitari nati sint, vix dici potest! — 3. in viris familiaritatis fuga cum mulieribus, licet hæ probæ, imo et devotissima videantur. *In medio mulierum noli commorari : de vestimentis enim procedit tinea, et a muliere iniqitas viri. Speciem mulieris alienæ multi admirati reprobi facti sunt; colloquium enim illius quasi ignis exardescit*⁴.

¹ Dan. xiii. — ² In vita S. Franc. Salesii.

³ Eccl. xxxiii. Quod specialius ab omnibus omnino Ecclesiasticis cendum, vid. *De Oblig.*, disp. I, c. II, t. I, n. 441.

⁴ Eccl. xiii et ix; it. xi, xxv et xxvi; et Prov. vii; et Job. xxxi; et III Reg. xi.

In mulieribus autem fuga familiaritatis cum viris, maxime juvenibus, uti patet : si enim vir ignis est qui incendit, mulier est palea, quæ incenditur; aut vicissim. Caveat autem toto cœlo puerilla, ne munuscula ab amasio accipiat; est enim grave peccatum, cum id mutuum amorem maxime excitet ac foveat. Quod si jam munera accipit, videat, ut statim ea vel restituat, vel pauperibus distribuat, vel flammis tradat¹; — 4. *fuga occasionum* juxta illud Poeta : *Subtrahit ligna foco, si vis extinguereflammam.* Et D. Augustinus : *Contra libidinis impetum apprehende fugam, si vis obtinere victoriam*²; — 5. fuga ebrietatis; nam *luxuriosa res vinum*³. Et Apostolus : *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria*⁴. Hinc versus :

Otia, libri absint, mulierque, occasio, vinum.

Remedia vero positiva luxuriæ sunt : — 1. oratio frequens : *Hoc genus dæmoniorum non ejicitur, nisi in oratione et jejunio*, ait Christus de dæmone impuritatis; — 2. frequens Confessio apud eumdem Confessarium; quo enim magis infirmi status dignoscitur, eo magis remedium adaptari potest. Item frequens devota Communio, qua manducatur panis Angelicus ac vinum bibitur *germinans virgines*; — 3. memoria Novissimorum. Hinc ait S. Isidorus : *Sicut clavus clavum repellit; ita recordatio ardoris gehennæ ardorem excludit luxuriæ*; — 4. cultus constans et invocatio frequens B. V. Mariæ sine labe conceptæ; est enim *mater pulchræ dilectionis et sanctæ spei*; — 5. custodia sensuum, præcipue oculorum; clamat enim Augustinus : *Oculi vestri, etsi in aliquem jaciantur, figantur in neminem: nec dicatis vos habere animos pudicos, si habeatis oculos impudicos*⁵; — 6. mortificatio car-

¹ Dicimus *videat*; si enim manuscula data sint tantum ad alliciendam fœminæ voluntatem et impetrandum usum sui corporis (non vero ex pacto implicito vel explicito pro ipso usu corporis), non peccaret fœmina contra justitiam illa retinendo, uti dicunt communitur, etsi non consentiat in copulam; quia non est datum pretium sub hoc pacto, sed simpliciter ad tentandum et vincendum ejus animum. — V. Ligouri, *Op. Mor.*, l. II, n. 76; et l. III, n. 712.

² Serm. cccl, *Temp.* — ³ Prov. xx. — ⁴ Eph. v.

⁵ Epist. xix. — V. Stapf, § 531.

nis, dicente Ambrosio : *Libido gravis ignis est : et ideo non demusei alimenta luxuriaz : pascitur enim convivis, nutritur de liciis, vino accenditur, ebrietate inflammatur*¹. — Hinc versus :

Prex, Sacra, Mors, Virgo : de oculis, de carne triumphus.

Concludamus cum sancto Alfonso Liguorio Nostro : « In hac materia sexti præcepti oportet, quantum possibile est, omnem adhibere severitatem; cum in re tam labili nulla cautela unquam nimia existimari debeat : et plures opiniones, quæ speculative sunt probables, in praxi improbables evadant. Hinc Confessarius, ubi periculum poenitentium inspicit, licet actionem, quam illi vellent perpetrare, de certo peccato mortali damnare non valeat, tamen nullo modo permittat. » *Homo Apost.*, tract. IX, in fine (B).

CAPUT TERTIUM

DE GULA

50. Q. 1. *Quid est peccatum gulæ?*

R. Gula definitur a S. Thoma : *Inordinatus appetitus edendi et bidendi*². Cum enim causa finalis edendi, atque bibendi sit necessitas et utilitas naturæ, ordo rationis expostulat, ut cibus et potus sumatur in ea quantitate, qualitate et modo, quibus natura perficiatur et conservetur; non vero fiat infirma et in sui destructionem proclivis : si quis ergo in edendo et bibendo committatur excessus, erit peccatum gulæ. Committitur autem, vel per excessum in cibo, et dicitur *commes-*

¹ *De Poen.*, I. I, c. iv. Addunt, aliquando suadendum esse matrimonium iis, qui nubere possunt, tanquam unicum, aut salem tanquam efficacius remedium, ut se valeant ab habitu masturbationis liberare. — V. Salvatori, *Istruzioni per confessori*, § 9. — Segneri, *Inestimabili beni della santa purità e danni incalcolabili del vizio contrario*. — Il mostro della solitudine, *Breve saggio dei gravi danni che esercita sull'uman genere*. Marietti, Torino. — Debreyne, *Essai sur la théologie morale*.

² 2, 2, q. 148, a. 1. — V. Salvatori, *Istruzione pratica*, ecc., § 7

satio seu crapula; vel per excessum in potu, et dicitur *ebrietas*. Quoad regulas morum, eadem ferme est ratio; secunda tamen species frequentior esse solet, ac emendatu difficilior.

Gula, quæ adversatur virtuti abstinentiæ et sobrietatis, potest esse peccatum mortale : 1. *ratione finis ultimi*, si hic in cibi et potus delectatione constituatur. Tales erant olim Epicurei, et tales sunt hodie qui eorum vestigiis turpissime inhaerent, *quorum Deus venter est*³; 2. *ratione gravis damni tum quoad animam*, ut si quis prævideat se inde excitatum iri ad luxuriam; tum quoad corpus, si ideo grave sanitati detrimentum afferat; 3. *ratione impotentiaz servandi gravia præcepta*, v. g. solvendi debita, alendi familiam : qui enim negligit media, peccat in finem; 4. *ratione excessus graviter inordinati*, si quis v. g. vesceretur carne humana, aut humum sanguinem biberet : cum summa in hoc appareat naturæ inordinatio, nisi forte per medicinam fuerint alterata; vel excusat casus necessitatis extremæ⁴; 5. *ratione scandali gravis inde obvenientis*, ut si Clericus v. g. commissariis in loco publico nimis indulgeat.

Extra hos casus gula erit tantum peccatum veniale; quia si gravia hæc mala absint, excessus est levis ob materiae parvitatem ex S. Thoma⁵. Et D. Augustinus : *Quotiesquis in cibo vel potu plus accipit, quam necesse est, ad minuta peccata pertinere noverit*⁴.

¹ Phil. iii. — V. Liguori, *Op. Mor.*, I. V, n. 73.

² Salmantenses, tract. XXV, c. ii, putant etiam esse veniale comedere carnes crudas animalium et recentes sine causa; cum hoc habeat quid ferini et belluini.

³ 2, 2, q. 148, a. 2. — V. Ferraris, *Bibliotheca*, etc., v^o Gula, ubi plura.

⁴ Serm. iv, *in die Animarum*. Ideo aiunt probable esse, quod ex genere suo non sit mortale comedere aut bibere usque ad vomitum, scandalum præclusum ac damno gravi. Ita communis Salmantenses, Cajetanus, Holzman, Navarrus aliique, nam præcluso scandalum gravi, itemque gravi damno, hoc esset tantum peccatum gulæ, quod quidem ex se non est nisi leve. Alii tamen cum S. Antonino putant hoc esse grave juxta illud : *Væ qui saturati estis* (Luc. vi) : quod quidem exponunt de re in se spectata. Qui tamen vomitu se exonerat, ut iterum edat, vix ac ne vix quidem excusari potest a mortal; cum maximam deformitatem involvat. — V. Liguori, *Op. Mor.*, I. V, n. 72.

51. Quinque modis admittitur peccatum gulæ ex D. Gregorio :

Præpropere, laute, nimis, ardenter, studiose.

1. Præpropere. Hinc peccant qui ordinarium comedendi tempus absque causa antevertunt; tunc enim voluptati potius, quam necessitatibus, velle satisfacere videntur; — **2. laute**: id dicitur de iis, qui cibos nimis pretiosos aut liquores conquirunt ob solam delectationem, nisi eos excusat *vel infirmitas, vel virium imbecillitas, vel proprii status conditio, vel peculiaris aliqua temporis circumstantia*. *O vilissimam ventris servitutem! o inexplebilem cupiditatem!* ita hos perstringit Cardinalis Bona: *Tibi angustus est orbis, non sufficit ventri tuo quidquid natat in undis, quidquid latet in sylvis;* — **3. nimis**: intelliguntur hic voluptuosí illi, qui cibis potibusque ita indulgent, ut iisdem saginare se, vel se ingurgitare videantur. Hoc sic insectabatur Lucilius: *Edite, lurcones, comedones, edite ventres*¹; **4. ardenter**: et ii sunt qui, ut ait S. Antoninus, *nimia aviditate cibum et potum sumunt: ad quod pertinere videtur comedere nimis rapaciter et festinanter;* — **5. studiose**, quod eos respicit, qui cibos nimio studio præparatos inquirunt, ut magis iisdem delectentur.

52. Quid (queres) dicendum de voluptate, quæ in cibo potuque percipitur? Si illa voluptas est tantummodo causa concomitans, nullum esse potest peccatum: cum talis delectatio ab ipso naturæ Auctore tam cibo quam potui iudicata sit, ut homo ab ea sibi sumenda alliceretur, et suam sibi vitam sic sustentaret: *Non solum cibo*, ait Augustinus, *sed etiam cibi sapore indiget infirmitas corporis nostri, non propter saturandam libidinem, sed propter tuendam salutem*².

Si vero voluptas est causa finalis, erit saltem veniale peccatum; cum hoc pervertat aliquo modo naturæ ordinem, dirigendo videlicet finem ad medium. Quare merito ab Innocentio XI damnata est haec sub

¹ Cesta autem regula hic haud potest adsignari, cum sit habenda rationem complexionis, quam laborum quos quisque sustinet: *Tantum potest quis comedere et bibere*, verba sunt S. Antonini, *quanto credit se indigere ad sustentationem et executionem eorum quæ sibi incumbunt agenda; ita ut non usque ad nauseam sumat, sed cum aliquali adhuc appetitu finem faciat* (part. II^a, t. VI, c. 1).

² L. IV, *Contra Julianum*, c. xiv. Ipse tamen Doctor (l. X, c. xxxi, *Confessionum*) sic de naturæ corruptione, quam etiam in hac parte experimur, ingemiscit: *Cum salus sit causa edendi et bibendi, adjungit se tanquam pedissequa periculosa jucunditas, et plerunque præire conatur, ut ejus causa fiat, quod salutis causa me facere vel dico vel volo.* — V. etiam, *De Imitatione Christi*, l. III, c. xxvi.

II. 8 propositiō : Comedere et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini; quia licite potest appetitus naturalis suis actibus uti.

53. Q. 2. Quid est ebrietas, et quale peccatum?

R. Ebrietas est excessus in potu, usque ad violentam rationis privationem. Opponitur sobrietati, quæ est virtus moderans inordinatum appetitum potus habentis vim inebriandi. Ut cognoscatur quale peccatum ebrietas sit, audiamus Angelicum: *Contingit (ebrietas) esse tripliciter. Uno modo sic, quod nesciat potum esse immoderatum et inebriare potentem; et sic ebrietas potest esse sine peccato. Alio modo sic, quod aliquis percipiat potum esse immoderatum, non tamen existimet potum esse inebriare potentem; et sic ebrietas potest esse cum peccato veniali. Tertio modo potest esse, quod aliquis bene advertat potum esse immoderatum et inebriantem...; et sic ebrietas est peccatum mortale, quia secundum hoc homo volens et sciens privat se usu rationis*¹. Et præfert vini delectationem rationis integrati: ultro se projicit ad brutorum conditionem; Deique imaginem in se deturpat. Quod sane gravis deformitas et grande malum. Hinc Apostolus ebrios vocat *morte dignos*².

Hæc tria autem perfectæ ebrietatis signa facile possumus indicare: 1. si quis non jam amplius sciat licitum ab illico discriminare; 2. si loco stare nesciens, aut in vino ipso quasi sepultus talia pronuntiet et faciat, quæ nunquam nec pronuntiare nec facere antea consueverat, v. g. absurdæ et turpæ proferens, familiam perturbans, uxorem filiosque verberans, etc.; 3. si ab ebrietate egressus ignoret quid in ea dixerit vel fecerit, nec ubi fuerit, nec quomodo domum redierit. Hæc enim (vel unum etiam ex istis) satis ostendunt usum rationis fuisse amissum (C).

54. Quid (queres) sentiendum de malis in ebrietate admissionis? Gravitas peccatorum, quæ ab ebrio committuntur, accipi debet juxta mensuram advertentiae et voluntarietatis illorum in causa, scilicet in ebrietate. Si igitur mala ab ebrio nullo modo fuerint prævisa, imputari non possunt ad culpam; nam

¹ 2, 2, q. 150, a. 2. — ² Gal. v. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. V, n. 78.

ea, quæ non sunt in prævisione, neque sunt in cognitione, ideo neque esse possunt in electione¹.

Si tamen mala in ebrietate admissa prævisa fuerunt aliquo modo saltem confuse et in causa, tunc utique et merito imputantur utpote voluntaria in causa. Imo etsi non sequantur, adhuc imputantur coram Deo; nam cum se inebrians prævideret illa probabiliter ex ebrietate secutura, nec tamen se ab ebrietate voluit abstinere, ea voluisse censemur. Autem tamen ordinarie non imputari ad culpam contumelias, et mala oris in hominem ab ebrio prolata, licet prævisa, quia illa communiter non habentur dedecori, sed potius risu excipiuntur.

Diximus: 1. *ordinarie*; nam aliter esset, si quis proferat aliquod infame delictum in aliquam personam determinatam; quia hoc esse non potest sine laesione famæ; — 2. *in hominem*; nam prolata in Deum semper sunt peccata. Quia ex una parte sunt voluntariae in causa; ex alia semper Deo sunt injuriosæ et audientibus scandalo, qui semper ab eis cum horrore refugint².

Hic notandum ex codice poenali homicidium in ebrietate patratum, etiam non assueto ebrietati, adhuc puniri quamvis remissius.

55. Q. 3. Quænam sunt gulæ filiæ et remedia?

R. ad 1: Gulæ filiæ sunt quinque ex Gregorio Magno: — 1. *inepta latitia*, sive immoderata hilaritas; 2. *scurrilitas*, sive dicax studium commovendi in aliis risum per jocos et ludicra; — 3. *immunditia*, sive impuritas verborum atque factorum: *Venter cibo meroque distentus despumat in libidinem*, inquit S. Hieronymus³; — 4. *multiloquium*, seu nimia loquacitas, quæ potest esse mortalis, si in gravem Dei vel proximi injuriam effundatur (quod hominibus gulæ deditis non raro contingere solet); certo certius *in multiloquio non deerit peccatum*⁴; — 5. *hebetudo mentis*; crapula enim et ebrietas ita mentis aciem obtundunt, ut homo fiat ineptus ad

¹ Angelicus, 1, 2, q. 77, a. 7. — V. Liguori, *Op. Mor.*, I. V, n. 78.

² Liguori, *V. Homo Apost.*, tract. VIII, n. 8. — Ferraris, *Biblioth.*, v^o Gula.

³ Ep. ad Ocean. — ⁴ Prov. x.

ea, in quibus aliquid ingenii, consilii vel prudentiae expostuletur¹. Hinc versus:

Lætus, scurrilis, fædus, verbosus et hebes.

R. ad 2: Gulæ remedium efficax est, ut hellunes considerent: 1. mortem, quæ omnibus gulæ voluptatibus finem erit impositura: *Esca ventri et venter escis*, ait Apostolus, *Deus autem et hunc et has destruet*²; — 2. quot mala ex gula, nempe corporis morbi, incitamenta luxuriæ, memorie obscuratio, ingenii hebetudo, etc.; — 3. optimum erit in mensa aliquid propriæ voluptati subtrahere, quod præsertim palato sit gratius; — 4. præstabit meditari Dominum Jesum non solum in vita usum fuisse victu vulgari, sed morti proximum sitim acerbissinam voluisse pati pro nobis. Ubi poculum bibiturus acceperis (inquit Joannes Climacus), *memineris acetum et fel Jesu Christo oblatum, atque ita sobrietatis limites non transilies*. Hinc versus:

Mors, mala, subtracta, in cruce Christus Sitio dicens.

CAPUT QUARTUM

DE IRA, INVIDIA ET ACEDIA

56. Q. 1. Quid est ira?

R. Ira est *inordinatus appetitus vindictæ, vel quasi vindictæ*. Est ex genere suo mortalis, quia est directe contra charitatem; hinc ab Apostolo ea numeratur inter opera excludentia a Regno Cœlorum³.

¹ Hisce omnibus adde corporis infirmitates juxta illud Eccli. xxxvi: *In multis escis erit infirmitas, et aviditas appropinquabit usque ad cholera*. Et omnibus notum est illud: *Plus occidit gula, quam gladius*. Hinc monent: *Gulæ pone metas, ut sit tibi longior ætas*.

² Cor. vi. — V. Castelvetere, *Direttorio ascetico mistico*. — Scaramelli, *Direttorio ascetico*, etc.

³ Gal. v. — Ferraris, *Bibliotheca*, v^o Ira.

Dicitur *inordinatus appetitus*; nam debita cum moderatione et ordine appetere vel sumere mali vindictam, non est vitium, sed boni amor et zelus. Sic Christus Judæos circumspexit, *cum ira; et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo*, nempe vendentes et ementes¹. Sic virtutis actum exercet judex a reo vindictam assumens, pater a filio, dominus a servo. Unde vindictam appetere uti est malum proximi prohibetur; non vero uti est medicinalis delinquentis correctio, aliorum exemplum, conservatio ordinis et violati juris vel irrogati scandali condigna reparatio. — Additum est *vel quasi vindictæ*, ad significandum posse hominem aliquando irasci inordinate etiam in res inanimes, v. g. pictorem in penicillum, quasi manus sue conatibus male resondeat; agricolam in falcem, quasi fuerit ab ipsa læsus, studiosum in calum, qui atramentum non effundit, et similia. In his haberetur quasi vindicta.

Dupliciter ira fit culpabilis; ex parte objecti et modi :

1. *Ex parte objecti* : si quis appetat vindictam alicui, qui eam vel minime sibi meretur, vel ultra quam meretur, vel ob finem minime justum, peccabit mortaliter, quia directe laedit charitatem; nisi materiæ levitas aut advertentiæ defectus eum excusat.

2. *Ex parte modi* : si v. g. justam appetens vindictam nimis ardenter animo agitur, vel nimis vehementer exterius iræ suæ signa manifestet. Id rationem peccati venialis non videatur excedere; nisi vel ratione gravis scandali, vel quando quis ideo prorumpat deliberate in blasphemias, in contumelias graves¹, etc.

57. Quænam (quæres) sunt iræ filiæ, et remedia?

R. ad 1 : Ira prout est mater aliorum vitiorum, tripliciter spectari potest, vel in quantum est in corde, vel in quantum est in ore, vel in quantum transit ad facta. *In quantum est in corde*, producit indignationem, nempe animi commotionem in aliquem; et mentis tumorem, nempe motum animi diversas vindictæ vias excogitantis. *In quantum est in ore*, produ-

¹ Marc. iii; et Joann. ii. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. V, n. 79.

² S. Thomas, 2, 2, q. 158, a. 3.

cit clamorem, inordinatam nempe locutionem atque blasphemiam. *In quantum transit ad facta*, generat contumeliam, maledictionem et rixam : ad has referuntur damna, quæ ex ira solent proximo obvenire, uti est pugna, vulnus, mors. Quæ omnia per se sunt mortalia; quia charitati et justitiæ adversantur¹. — Hinc facit versus :

Corde fremens, ore exilit, actu vulnerat ira.

R. ad 2 : Iræ remedia præcipua sunt : — 1. orare, et Domini N. J. C. mansuetudinem meditari; oratio enim obtinet vires, Christi exemplum robur addit : — 2. in ipso iræ motu nihil neque agere neque loqui, sed expectare quod evanescat : *Mala cuncta ministrat impetus*, aiebat Poeta ; — 3. motus iræ impedire aut nascentes statim reprimere, et actus contrarios mansuetudinis, patientiæ, humilitatis excitare; contraria enim contrariis curantur; — 4. secum animo reputare nos plura habere vitia, quæ alios facile offendunt; quæ tamen ab iis patienter ferenda sunt : *Patienter illatam injuriam tolerat qui meminit, quod fortasse adhuc habeat, in quo debeat ipse tolerari*, ait S. Gregorius M.².

Hinc versus :

Ores, attendas, cohibe, tua vitia pendas.

58. Q. 2. Quid est invidia et quale peccatum?

R. Invidia definitur cum Angelico : *Tristitia de bono alterius in quantum est diminutivum gloriæ propriæ*³. Invidia est peccatum ex genere suo lethale; quia invidia per se est contra charitatem proximi, ac voluntatem Dei bona distribuentis. Quare Apostolus peccatum invidiæ reponit in eorum classe, quæ excludunt a Regno Dei⁴. Imo aliquo sensu invidia peccatum diabolicum est juxta illud : *Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum; imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius*⁵. — Quot autem malorum sit

¹ Angelicus, 2, 2, q. 158, a. 7; et Prov. xv, 18. — Liguori, *Op. Mor.*, l. V, n. 80.

² V. *Mor.*, c. xxx. — ³ 2, 2, q. 56, a. 1. — ⁴ Gal. iii.

⁵ Sap. n.

causa invidia, Cain, Esau, fratrum Joseph, atque Saulis historia testatur : unde merito invidia inter vitia capitalia numeratur. Poterit tamen aliquando esse venialis vel ex parvitate materiae vel ex indeliberatione¹ (D).

59. Quænam (quæres) sunt invidiæ filiæ et remedia?

R. Ad 1: Invidiæ filiæ sequentes numerantur a D. Thoma²: nempe *detractio, exultatio in proximi rebus adversis, susurratio, afflictio in prosperis rebus et odium*. Hinc versus:

Detrahit, exultat, susurrat, et angitur, odit.

R. Ad 2: Invidiæ remedia sunt hæc quinque præcipua :

1. Pugnare contra superbiam ; ait enim Augustinus : *Invidia filia est superbia... suffoca matrem, et non erit filia.* Et Apostolus : *Ne efficiamur inanis gloriæ cupidi invicem provocantes, invicem invidentes*³; — 2. considerare quod invidia inido tantum nocet, juxta illud Poetæ: *Invidus alterius rebus macrescit opimis*; et Sapiens : *Putredo ossium invidia*⁴; — 3. quod sicut... invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum⁵, ita per invidiam intrant in hominem peccata ac crima sine numero, et cum iisdem mors animæ; — 4. pependere, quod omnes unius Dei et unius Ecclesiæ sunt filii, quorum proinde debet esset cor unum, et anima una; — 5. tandem motus invidiæ prompte cohibere per actus benevolentiae, non tam verbis quam factis, laudando, orando, beneficiando ei, cui invidemus. Hinc versus :

*Tolle superba; tibi quæ damna et crima gignat,
Invide, puer; quæ Christi schismata membris;
Invidiam cohibe præstans contraria factis.*

60. Q. 3. Quid est acedia, quæ acediæ filiæ ac remedia?

R. Docet D. Thomas acediam accipi posse: 1. late pro fastidio et tepore animi in exercitio virtutum ob laborem aliquem et aliquam arduitatem ipsis inhærentem. Eset si quis ob frigus, quod pati debet in auditione Missæ, eam distracte

¹ V. Liguori, *Op. Mor.*, l. V, n. 72. — Ferraris, *Biblioth.*, etc. v^o *Invidia.*

² 2, 2, q. 36, a. 4. — Quæ explicantur Tract. *De detractione*, tom. III; it. *De charitate.*

³ *De Gen. ad lit.*, c. xiv. Gal. v. — ⁴ Prov. xiii. — ⁵ Sap. ii.

audiat nimium difficultati incumbens; 2. stricte pro tristitia in Dei amicitia comparanda per mandatorum observantiam, et ideo amicitiam illam non curat¹.

Primo modo accepta acedia est venialis; quia non inficit rei substantiam : aliter esset, si inde omitteretur actus virtutis graviter præceptæ, v. g. recitatio Breviarii, vel auditio Missæ die festivo. Secundo modo accepta semper est ex genere suo lethalis, quia repugnat charitati Dei, avertit a bono spirituali et in peccata conjicit.

Acediæ filiæ præcipuae sunt: 1. *tepor* in servitio divino, uti negligens præparatio ad Sacraenta suscipienda et administranda; 2. *evagatio mentis* in spiritualibus exercitiis; 3. *pusillanimitas*, seu nimia diffidentia in suscipiendo quæ ad Dei obsequium pertinent; 4. *nausea*, seu odium rerum spiritualium, quo quis vellet eas non esse aut Dei beneficia contemnit, v. g. desiderando se natum non fuisse vel Christum non agnovisse; 5. *desperatio de salute æterna*; 6. *rancor*, quo eos fastidimus, qui spiritualia nos docent. Hinc versus.

*Si tepidus, si mente vagus, si corde pusillus,
Nausea si fuerit, si desperatio, rancor.*

Acediosi considerent: — 1. terribilem Dei vocem in acediosos prolatam: *Utinam frigidus essem, aut calidus!* sed quia tepidus es, et nec frigidus nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo²; — 2. innumera beneficia sibi a Deo collata, quæ sane gratitudinem fervidam expostulant; — 3. vitam et mortem Christi, atque Sanctorum actiones, ut eorum memoria in pietate inflammentur; — 4. brevem et exiguum laborem pro mercede in cœlis immensa ac nunquam peritura, juxta illud: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*³; — 5. quantum

¹ 2, 2, q. 36, a. 4. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. V, n. 84. Acedia autem est a greco vocabulo *a* (privatio), *cédos* (cura): quasi nempe sit sine cura.

² Apocal. iii. Hoc dictum est, non quasi torpor per se sit pejor mortalitate peccati, sed ideo quia acedia sic aggravat hominem, ut eum tandem totaliter a bonis operibus retrahat, et in illis firmiter sistat, speciales gratias Deo in poenam denegante.

³ Rom. viii.

impendant pro mundo et corpore: ideoque quam sit opprobriosorum, quod si non majorem, saltem æqualem fervorem impendant pro anima. Hinc sequentes versus:

*Vox, benefacta Dei; Christus; revelandaque cœli
Gloria; quæ mundo, quæ carni munia præstas.*

61. Quomodo (quæres) se gerere debet Confessarius cum tepido?
— Videat imprimis Confessarius in quo acediæ gradu penitens sit. Si non adeo sit progressus, eidem jubeat, ut omnia resumat pietatis officia neglecta, ad mentem ipsi revocans jacturam gratiæ, ejus premium et pericula teporis: neque omittat memorare terribiles Dei minas: *Quia tepidus es, incipiam te evomere ex ore meo.* — Si vero sit in tempore valde progressus, curet eum excitare ad exercitia spiritualia convenienti modo peragenda, etiam domi, si nequeat alio se conferre; veritatum enim æternarum consideratio salutariter terrendo ferventes nos facit.

Si in profundum jam venerit, caveat, ne de emendatione desperet; sed spem erigat, ac primo omni charitate utatur ostendens penitenti emendationem redundaturam in maximam Dei gloriam. Quod si videat his argumentis se parum proficere, ad terrorem deflectat exponendo gravissimis verbis teporis pericula, mortem tepidi valde periculosam et similia¹.

¹ V. Scaramelli, *Direttorio ascetico*, tract. I, n. 82, etc. — Staph, § 655, § 253, hæc notat pro praxi: *Attamen hæc circa divinum cultum tepidas confundit non debet cum spirituali sensuum ariditate, nam vera devotione non in affectione sensuum, sed in affectu animi consistit; et særissime accedit, ut animæ præ reliquis piaë multo tempore omni sensu destituantur et quasi exarescant. Tales ergo frustra sibi de vitio ac pœnis tepiditatis timent; atque per confessarium suaviter erigi debent, ut viam cœptam impigne prosequantur.*

DISPUTATIO TERTIA DE CENSURIS

CAPUT PRIMUM.

DE CENSURÆ NOMINE, NATURA, DIVISIONE AC CONDITIONIBUS

62. Q. 1. Quid est censura?

R. Censuræ nomen a latinis repetendum est penes quos vigebat *Censoris* officium; et ejus pars erat præcipua, ut delinquentium mores corrigeret atque notaret; nota ista dicebatur *censura*. Hoc vocabulo Scriptores Ecclesiastici multis abhinc sæculis uti sunt ad pœnam illam significantam, qua Ecclesia filios suos quorundam criminum reos corrigeret nititur. Et hoc sensu Censura definitur; *Pœna spiritualis et medicinalis auctoritate Ecclesiæ inflictæ in foro externo, per quam homini baptizato, delinquenti, et contumaci tollitur usus quorundam bonorum primario spirituallum.*

Dicitur 1. *Pœna*, nam censura supponit præcedentem culpam. Additur: *spiritualis* tamen; tum quia fertur a potestate spirituali; tum quia in spiritualem Christianorum utilitatem ordinatur: tum quia ligat in cœlo et animas obligat, uti constat ex Bulla *Auctorem fidei*, qua contraria doctrina sub n. 46 damnatur uti *falsa, perniciosa, in articulo 23º Lutheri damnata, ad minus erronea.* — Additur etiam: *medicinalis*; quia illa est Ecclesiæ mens in censuris ferendis, ut Christianus a peccato suo resurgat: atque ad bonam, uti aiunt, *vitæ frugem* sese convertat¹.

2. *Auctoritate Ecclesiæ* *inflicta*; sic indicatur necessarium

¹ Aliquando tamen censurantur etiam illi, de quibus correptio desperatur, scilicet ad terrorem aliorum.